

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД „ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”

ПЕЧЕРИЦЯ Наталія Михайлівна

УДК 378.035:316.647.82-057.087

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА КОРЕКЦІЯ ЕЙДЖИЗМУ
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНОМУ
СЕРЕДОВИЩІ ЗВО**

13.00.05 – соціальна педагогіка

01 – Освіта/Педагогіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Старобільськ – 2020

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.
Роботу виконано в Харківській державній академії культури,
Міністерство культури та інформаційної політики України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Рижанова Алла Олександрівна,
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка,
професор кафедри соціальної роботи і
менеджменту соціокультурної діяльності.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Пономарьова Галина Федорівна,
Комунальний заклад „Харківська
гуманітарно-педагогічна академія”
Харківської обласної ради, ректор;

кандидат педагогічних наук, доцент
Бадер Світлана Олександрівна,
Державний заклад „Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка”,
завідувач кафедри дошкільної та
початкової освіти.

Захист дисертації відбудеться 2 липня 2020 р. о 11.00 годині на виїзному засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.053.01 Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (м. Старобільськ) за адресою: 93404, Луганська обл., м. Сєвєродонецьк, вул. Лисичанська, 1, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (м. Старобільськ) за адресою: 92703, м. Старобільськ, пл. Гоголя, 1.

Автореферат розіслано 1 червня 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. І. Черв'якова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Формування нового типу суспільства, головною цінністю якого є інформація, знання, орієнтація на все нове, прогресивне, посилює соціальну цінність молоді, особливо студентської. Остання наразі є найбільш перспективною соціальною групою, здатною продукувати інноваційні ідеї, швидко орієнтуватися та пристосовуватися до змін, креативно мислити, на відміну від значної частини людей похилого віку, яким (через низькі адаптаційні можливості до опанування інформаційно-комунікативними технологіями для користування кіберпростором) загрожує соціальне відторгнення.

Знецінення представників похилого віку студентством несе загрозу не лише його соціальному розвитку, а й становить небезпеку консолідації та інтегрованості суспільства, оскільки саме нова інтелектуальна генерація в найближчій перспективі слугуватиме гарантом суспільно-економічного розвитку всіх громадян країни, збереження ціннісного досвіду попередніх поколінь і творення інноваційних соціальних конструктів нашої держави. На жаль, об'єктивними причинами формування негативного стереотипного ставлення до людей третього віку є специфіка самого інформаційного суспільства та психовікові особливості студентів, система ціннісних орієнтацій яких формується переважно під стихійним впливом кіберсоціалізації. Це призводить до проявів у значної частини здобувачів вищої освіти споживацтва в соціальних взаєминах, нездатності критично ставитися до негативної інформації стосовно геронтологічної групи, що, своєю чергою, породжує нетерпимість, зневажливу дискримінаційну поведінку, ігнорування людей похилого віку, тобто ейджизм.

Ейджизм студентів потребує корекції, оскільки загрожує взаємокорисному соціальному розвитку студентської молоді та українського суспільства. За таких умов саме заклад вищої освіти (ЗВО) спроможний цілеспрямовано змінити вияв негативних стереотипів стосовно людей похилого віку на паритетне ставлення, використовуючи соціально-педагогічні можливості внутрішнього та зовнішнього, реального та віртуального складників освітньо-культурного середовища і здатність до самокорекції здобувачів вищої освіти.

Теоретичне підґрунтя досліджуваної проблеми становлять праці, присвячені розвитку інформаційної цивілізації в Україні (В. Данильян, А. Павленко, В. Політанський та ін.), особливостям соціалізації різних категорій населення в інформаційному суспільстві (Ю. Бабенко, О. Білик, О. Дарморіз, Н. Максимовська, А. Мокряк, Т. Прохоренко, А. Рижанова, С. Савченко, А. Тадаєва та ін.).

Молодь як особливу психовікову групу вивчали такі відомі вчені, як Б. Ананьєв, Б. Бондарець, М. Головатий, А. Дальченко, М. Козубовський, В. Мотречко, М. Панченко, О. Петрунко, Є. Пилипко, Н. Поліщук, Л. Прокопенко, О. Смук, Т. Тарасенко та ін. Соціальний портрет та соціально-психологічні характеристики студентства ґрунтовно представлено в роботах Н. Авер'янової, В. Астахової, А. Дмитрієва, Л. Єзерницького, В. Лісовського,

І. Прокопчук, О. Пташник-Середюк, С. Ренке та ін. Ціннісні орієнтації, духовну культуру та релігійну свідомість студентської молоді досліджували В. Баранівський, В. Білогур, Н. Богданова, Н. Гаврилова, О. Целякова, О. Цимбал та ін.

Теоретичні та практичні аспекти процесу соціалізації, розвитку соціальності, соціальної культури студентів розкрито в працях таких дослідників, як М. Максимовський, С. Савченко, О. Хендрик та ін. Протестну та громадянську активність цієї групи вивчали С. Сальников, Л. Сокурянська, Д. Шеховцова та ін. Гендерні аспекти цієї вікової групи досліджували С. Гришак, С. Харченко, Н. Шабаєва та ін.

Характеристиці особливостей виховного потенціалу середовища закладу вищої освіти присвячено наукові студії О. Білик, М. Дубінки, Н. Онищенко, Г. Пономарьової, О. Севастьянової, В. Штифурак (навчально-виховної діяльності), К. Потопи (студентського самоврядування), С. Шашенко (позааудиторної діяльності) та ін.

Вивчення феномену ейджизму висвітлено в працях зарубіжних учених: Р. Батлера, С. Бреклера, Я. Гофмана, А. Іглі, А. Кадді, О. Краснової, А. Лідерс, С. Максвелла, А. Мікляєвої, Е. Палмора, Р. Притчарда, Д. Родхівера, Д. Руппа, А. Смолькіна, А. Тракслера, С. Фіске, Е. Якимової та ін., а також вітчизняних – О. Березіної, В. Біскупа, М. Євдокимової, І. Кресіної, Н. Кривоконь, Л. Магдисюк, Л. Міщихи, Н. Сейко та ін.

Сучасний науковий дискурс репрезентує дослідження різних видів корекції: В. Булгакова, О. Чебикін (правової), В. Сухонос (медичної), Т. Дуткевич, А. Осипова, О. Савицька (психологічної), В. Кащенко, А. Макаренко, С. Немченко, Т. Нікуленко, Н. Палій, М. Попов (педагогічної) та ін.

Теоретико-методологічні засади специфіки соціально-педагогічної діяльності розкрито в працях С. Бадер, О. Безпалько, М. Галагузової, Н. Заверико, І. Зверєвої, А. Капської, О. Караман, Л. Коваль, А. Мудрика, С. Омельченко, О. Рассказової, А. Рижанової, С. Савченка, С. Харченка, В. Штифурак та ін.

Питання теоретичного обґрунтування соціально-педагогічної корекційної діяльності висвітлено в студіях: В. Афанасьєвої (девіантна поведінка підлітків в освітньому процесі), О. Бурої (гіперактивна поведінка молодших школярів), Т. Барсукової (діти в спеціалізованих закладах соціального захисту), Г. Василенко (важковиховувані учні молодшого шкільного віку), Н. Заверико (дезадаптовані підлітки в закладах освіти), Л. Завацької (неповнолітні, які відбувають покарання, не пов'язані з позбавленням волі), Р. Овчарової (соціально-педагогічна занедбаність дітей), О. Ратинської (соціальні відхилення в акцентуйованих підлітків), Н. Сейко (девіантна поведінка дитини в контексті християнської моделі моральності) та ін.

Зазначимо, що соціально-педагогічна корекція вад соціального розвитку студентської молоді досліджена недостатньо, тому особливе значення для нас мають теоретичні засади соціально-педагогічної корекції, викладені в наукових працях: Т. Гнідої та Г. Товканець (учнів молодшого шкільного віку), В. Носенко, Т. Окушко, В. Оржеховської, М. Спіріної (підлітків) та ін.

Актуалізацію предметного поля дослідження також підсилено виявленими *суперечностями* між: соціальною потребою корекції ейджизму

молоді щодо представників геронтологічної групи та нерозробленістю наукових засад відповідної соціально-педагогічної діяльності; вимогами щодо узгодження корекції ейджизму студентської молоді у внутрішньому та зовнішньому, реальному та віртуальному складниках освітньо-культурного середовища ЗВО та відсутністю теоретично обґрунтованої системи цього процесу у виші; необхідністю вдосконалення практики соціально-педагогічної корекції ейджизму студентів та недостатньою розробленістю методичних основ цієї діяльності в освітньо-культурному середовищі ЗВО.

Актуальність проблеми дослідження, її соціальна та наукова значущість, недостатня теоретична й методична розробленість зумовили вибір теми дисертації: „**Соціально-педагогічна корекція ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти**”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень Харківської державної академії культури на період 2014 – 2019 рр. у межах комплексної теми кафедри соціальної педагогіки „Соціальне виховання в соціокультурних умовах інформаційного суспільства”. Тему затверджено Вченою радою Харківської державної академії культури (протокол № 4 від 26 грудня 2014 року) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 4 від 26 травня 2015 року).

Об'єкт дослідження – процес корекції ейджизму молоді в умовах інформаційного суспільства.

Предмет дослідження – система соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО в умовах інформаційного суспільства.

Мета дослідження – науково обґрунтувати, змістовно розробити та впровадити систему соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО в умовах інформаційного суспільства.

Відповідно до мети та предмета сформульовано такі **завдання дослідження**:

1. На основі аналізу філософської, психологічної, педагогічної, соціально-педагогічної літератури дослідити корекцію ейджизму молоді як соціально-педагогічну проблему.

2. Розкрити сутність соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО в умовах інформаційного суспільства.

3. Проаналізувати сучасний стан соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО.

4. Розробити й теоретично обґрунтувати систему соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти в умовах інформаційного суспільства.

5. Упровадити розроблену систему соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО в умовах інформаційного суспільства та проаналізувати її ефективність.

Методологічними засадами дослідження є: філософське вчення про взаємозумовленість соціальних явищ і процесів, необхідність їх вивчення в конкретно-історичних умовах; загальні філософські положення щодо розвитку людини в соціальному середовищі, взаємного впливу суспільства та особистості; загальнонаукові підходи: аксіологічний – для формування паритетного ставлення студентів до людей похилого віку; культурологічний – для врахування особливостей впливу культури сучасного суспільства на процес соціалізації; системний – для розробки системи соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО; середовищний – для вивчення специфіки освітньо-культурного середовища закладу вищої освіти як чинника соціально-педагогічної корекції; діяльнісний підхід – для організації соціально-педагогічної корекційної діяльності щодо зміни негативного стереотипу стосовно людей похилого віку в студентів на паритетне ставлення.

Теоретичне підґрунтя дослідження становлять: теоретичні положення про особливості процесу соціалізації в інформаційному суспільстві (Ю. Данько, О. Дарморіз, І. Олефір, В. Політанський, Г. Прохоренко, О. Прудникова, А. Рижанова); соціально-психологічний розвиток молоді (Н. Богданова, Б. Бондарець, В. Волович, В. Городененко, О. Петрунько, І. Танчин, С. Теремко); соціально-психологічні риси сучасної студентської молоді (О. Білик, Н. Гаврилова, М. Дубінка, Н. Максимовська, М. Максимовський, О. Пташник-Сердюк, А. Рижанова, О. Рудакова, С. Савченко, О. Скориніна-Погребна, Л. Сукорянська, Л. Штифурак); сутність явища ейджизму: зарубіжних дослідників (Р. Батлер, С. Водановіч, Я. Гофман, М. Креде, А. Мікляєва, Е. Палмор, Д. Родхівер, Д. Рупп, А. Смолькін) та вітчизняних (О. Березіна, В. Біскуп, М. Єкімова, М. Житинська, Н. Клименюк, Л. Магдисюк, К. Познанська, Е. Якімова); сутнісні характеристики соціально-педагогічної діяльності (С. Бадер, О. Безпалько, М. Галагузова, І. Зверева, А. Капська, О. Караман, Н. Максимовська, О. Рассказова, А. Рижанова, С. Харченко); системний підхід у соціально-педагогічній діяльності (О. Безпалько, О. Караман, А. Тадаєва, С. Харченко, Ю. Чернецька); організацію освітнього процесу в закладах вищої освіти (Г. Пономарьова, Л. Прокопенко, Л. Пшенична, С. Савченко, Т. Тарасенко), положення щодо дослідження освітньо-культурного середовища закладу вищої освіти (О. Білик, Є. Білякова, М. Братко, І. Захарова, Н. Онищенко, В. Ясвін); концептуальні положення щодо соціально-педагогічної корекції різних негативних соціальних явищ (Т. Барсукова, О. Бура, Г. Василенко, Т. Гніда, Н. Заверико, Ю. Клейберг, Т. Окушко, В. Оржеховська, О. Ратинська, Н. Сейко, М. Спіріна, Г. Товканець).

Для досягнення мети й вирішення завдань дисертаційної роботи використано **комплекс методів дослідження:** *теоретичні* – аналіз і систематизація наукової літератури для вивчення стану дослідженості проблеми корекції ейджизму молоді та розкриття сутності його базових понять;

теоретичне узагальнення наукових розвідок щодо сутнісних характеристик студентства та особливостей соціально-педагогічної корекції; аналіз, синтез, узагальнення концептуальних положень з метою розкриття потенціалу освітньо-культурного середовища ЗВО в процесі соціально-педагогічної корекції ейджизму; моделювання, прогнозування та проектування для розробки системи соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО; *емпіричні* – педагогічне спостереження, діагностичні бесіди, опитування, тестування, аналіз документації з метою вивчення стану соціально-педагогічної корекції ейджизму в освітньо-культурному середовищі ЗВО та рівня ейджизму в студентів; соціально-педагогічне дослідження для перевірки ефективності розробленої системи соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО; *методи математичної статистики* – для обробки експериментальних даних, кількісного та якісного аналізу емпіричних результатів та інтерпретації отриманих даних.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Харківської державної академії культури (ХДАК), Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків), Української державної академії залізничного транспорту (УкрДЗУТ) (м. Харків) з 2015 р. до 2019 р. На різних етапах експерименту взяли участь 2003 студенти (1013 респондентів в експериментальних групах (ЕГ) та 990 – у контрольних групах (КГ), 51 представник внутрішнього реального освітньо-культурного середовища ЗВО (адміністрація, викладачі, куратори академічних груп, бібліотекарі, працівники гуртожитку), 9 представників внутрішнього віртуального освітньо-культурного середовища ЗВО (адміністратори вебсайтів ЗВО, каналів у соціальних мережах, груп, співтовариств ЗВО в месенджерах, системні адміністратори ЗВО), 11 агентів зовнішнього реального освітньо-культурного середовища ЗВО (представники соціальних служб, громадських, медичних, правоохоронних організацій та інші) та 5 представників зовнішнього віртуального освітньо-культурного середовища ЗВО (соціальні блогери, відомі волонтери, онлайн-наставники та ін.).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*: теоретично обґрунтовано й розроблено систему соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО як ієрархічну цілісність взаємопов'язаних та взаємозалежних компонентів (суб'єкт-об'єктного, функційно-цільового, середовищного, змістовно-технологічного, результативного) соціально-педагогічної діяльності з метою виправлення у здобувачів вищої освіти 18 – 25 років латентної форми негативного стереотипу до представників похилого віку через витіснення перекрученої інформації про людей поважного віку, компенсацію недостатності знань щодо процесів старіння, мінімізацію нівелювання цінності третього віку та заміщення на паритетне ставлення до його представників; усунення негативних емоцій, дискримінаційних дій у ході інтеграції та координації соціально-перевиховних зусиль освітньо-культурного середовища ЗВО

(внутрішнього та зовнішнього, реального й віртуального) та соціального загартування у здобувачів вищої освіти набутого за умови паритетного ставлення до представників цього віку); *введено до наукового обігу* поняття „ейджизм студентської молоді”, „соціально-педагогічна корекція ейджизму студентської молоді” та розкрито їхню сутнісну характеристику; *удосконалено*: форми, методи й засоби соціально-педагогічної корекції соціальних відхилень студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО, зокрема у віртуальному просторі; *набули подальшого розвитку наукові уявлення* про соціально-педагогічну діяльність, зокрема щодо корекції, в освітньо-культурному середовищі ЗВО в умовах інформаційного суспільства.

Практичне значення результатів дослідження полягає: в реалізації системи соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО; розробці положення та інформаційно-методичних матеріалів щодо діяльності корекційно-координаційного центру ЗВО; створенні методичного банку форм роботи для профілактики ейджизму студентської молоді з використанням інформаційно-комунікативних технологій в освітньо-культурному середовищі ЗВО (конкурс відеоробіт „Ейджизм та його наслідки”, віртуальний артколаж „Відомі випускники похилого віку мого ЗВО”, віртуальний флешмоб „Напоказ”, конкурс селфі-фото „Разом”, челендж „Моя бабуся, мій дідусь можуть...”, онлайн-брифінг, live-включення тощо); розробці методичного забезпечення підготовки та проведення соціального квесту „Паралель”, лєтеркросингу, колективного челенджу „Я проти-ЕДЖ”; розробці соціально-педагогічного буклету „Ні – ейджизму!”; доборі адаптованого та модифікованого діагностичного інструментарію для виміру рівня ейджизму.

Результати дисертаційної роботи можуть бути **використані** в освітньому процесі закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку студентів зі спеціальності „Соціальна робота”, зокрема спеціалізації „Соціальна педагогіка”, при розробці відповідних курсів („Актуальні проблеми соціальної сфери”, „Соціальна робота з різними групами клієнтів” та ін.), у виховній роботі ЗВО, а також у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників та самоосвітній діяльності студентів.

Результати дослідження **впроваджено** в освітньо-виховний процес Харківської державної академії культури (довідка № 329 від 16.10.19 р.), Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків) (довідка № 107-04-94 від 11.06.18 р.), Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка № 01 10-891 від 30.10.2019 р.), Української державної академії залізничного транспорту (м. Харків) (довідка № 11 від 04.09.2019 р.).

Апробація результатів дослідження здійснювалася на науково-теоретичних, науково-практичних конференціях різного рівня: *Міжнародних* – „Наука та технології сучасності: пріоритетні напрямки розвитку України та Польщі” (Воломін, 2018), „Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку” (Харків, 2018), „Priority directions of science development” (Львів, 2019); *Всеукраїнських* – „Соціально-педагогічна діяльність у сфері дозвілля: проблеми та перспективи” (Харків, 2014), „Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття” (Харків, 2015, 2018, 2019), „Психолого-педагогічні та

соціальні аспекти вдосконалення якості освіти” (Харків, 2018), „Трансформація соціальної педагогіки та соціальної роботи в культурі інформаційного суспільства” (Харків, 2019); *регіональних* – „Актуальні питання методики навчання та виховання як важливого чинника підвищення якості освіти професійної підготовки фахівців у вищій школі” (Харків, 2015); на засіданнях кафедри соціальної педагогіки Харківської державної академії культури.

Публікації. Результати дослідження висвітлено в 17 одноосібних наукових публікаціях, зокрема: 1 стаття в колективній монографії, 5 статей у наукових фахових виданнях України, з яких 3 включено до міжнародних наукометричних баз та 1 стаття – у зарубіжному науковому періодичному виданні.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків та 14 додатків на 42 сторінках. Робота містить 14 таблиць та 8 рисунків. Список використаних джерел складається з 299 найменувань (з них 21 – іноземною мовою). Загальний обсяг дисертації – 267 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об’єкт, предмет, мету, завдання, теоретико-методологічну основу, методи дослідження, а також наукову новизну й практичне значення результатів, наведено відомості про апробацію отриманих даних.

У першому розділі – „**Теоретико-методологічні засади соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО в умовах інформаційного суспільства**” – представлено результати наукового узагальнення дослідження явища ейджизму молоді як соціально-педагогічної проблеми; розкрито сутність та проаналізовано сучасний стан соціально-педагогічної корекції ейджизму студентів в освітньо-культурному середовищі закладів вищої освіти.

За результатами міждисциплінарного аналізу досліджуваного феномену встановлено, що поняття ейджизму є складним і багатоаспектним. Так, з філософського погляду воно трактується як життєва філософія, яка абсолютизує вік та створює культ молодості; з психологічного – ярликування, стереотипізація, дискримінація певної вікової групи; із соціологічного – як будь-які соціальні очікування щодо якостей та моделей поведінки представників певної вікової групи; з педагогічного – як дискримінація людини на підставі її віку, зокрема з соціально педагогічної – як негативний стереотип щодо людей будь-якої вікової групи, але найчастіше виявляється до людей похилого віку.

Вивчення наукових положень зарубіжних дослідників (С. Водановіч, Я. Гофман, М. Креде, А. Мікляєва, Д. Родхівер, Д. Руппа та ін.), зокрема наукового доробку американського вченого Р. Батлера (R. Butler), який започаткував дослідження ейджизму (ageism), встановлено, що це явище має різні форми прояву і трактується як дискримінація людини або груп людей за віковою ознакою на основі стереотипів і упередженого ставлення.

Узагальнення наукових праць вітчизняних учених (О. Березіна, В. Біскуп, М. Єкімова, М. Житинська, Н. Клименюк, Л. Магдисюк, К. Познанська та ін.) показало, що у вітчизняному науковому дискурсі *ейджизм* розглядають переважно як дискримінацію молоддю представників старшого віку, негативний стереотип до людей похилого віку, що виявляється в недостатності та перекрученості знань щодо процесів старіння, нівелюванні цінності людей третього віку, відразі до них та в різноманітних дискримінаційних діях у процесі внутрішньоособистісних, міжособистісних та соціальних взаємин.

Аналіз психовікових та соціальних особливостей розвитку молоді в інформаційному суспільстві (Н. Богданова, Б. Бондарець, В. Волович, В. Городененко, О. Петрунко, І. Танчин, С. Теремко та ін.) та сутності *ейджизму* як наукового феномену дав можливість конкретизувати поняття „*ейджизм молоді*” і визначити його як негативний стереотип людей 15 – 35 років стосовно представників третього віку, що виявляється в браку та перекрученості знань щодо процесу старіння; знеціненні геронтологічної групи та її життєвого досвіду; страху перед старістю, відразі до людей поважного віку; дискримінаційних діях, спричинених орієнтацією сучасного суспільства на переваги молодого покоління над старшим, у процесі внутрішньоособистісних, міжособистісних та соціальних взаємин.

На підставі міждисциплінарного аналізу поняття корекції та її видів (В. Булгакова, Т. Дуткевич, В. Кащенко, А. Макаренко, С. Немченко, Т. Нікуленко, А. Осипова, Н. Палій, М. Попова, О. Савицька, В. Сухонос, О. Чебикін, С. Шацький та ін.) з педагогічних позицій поняття „*корекція ейджизму молоді*” схарактеризовано як діяльність, спрямовану на подолання в людей 15 – 35 років негативного стереотипу щодо геронтологічної групи шляхом: витіснення перекрученої інформації про людей поважного віку; компенсації недостатності знань щодо процесів старіння, мінімізації нівелювання цінності третього віку та заміщення нетолерантного ставлення на паритетне до його представників; усунення негативних емоцій, дискримінаційних дій та переорієнтація їх на позитивні, зміцнення толерантності та емпатії в процесі внутрішньоособистісних, міжособистісних та соціальних взаємин.

Узагальнюючи дослідження Н. Гаврилової, М. Дубінки, Ю. Колеснікова, В. Лісовського, О. Пташник-Сердюк, Б. Рубіна, О. Рудакової, С. Савченка, О. Скориніної-Погребної, Л. Сукорянської та ін. стосовно сутнісних характеристик студентства, виокремлено такі ознаки: здобуття вищої освіти у віці від 18 до 25 років, тимчасовість статусу; посилене опанування новими знаннями, якостями, цінностями, нормами поведінки; самостійність, креативність, яскраво виражене прагнення до самовизначення, самореалізації; потенціал до інноваційних соціокультурних перетворень; провідник майбутніх ціннісно-нормативних орієнтирів суспільства; найбільш активні та компетентні суб'єкти інформаційно-віртуального середовища, що актуалізує їхнє значення в процесі диджиталізації країни.

Проте цій соціальній групі також притаманні й негативні риси: недостатність власного життєвого та соціального досвіду, практичних навичок,

мінливість орієнтирів поведінки; абсолютизація власної думки; певний егоцентризм; несформованість стійкої системи ціннісних орієнтацій; нігілізм; категоричність; надмірна самовпевненість; споживацьке ставлення до інших; підвищена конфліктність; віртуальна залежність; критичність до інших; конфронтація щодо старших, які стають підвалинами для розвитку ейджизму.

Ґрунтуючись на висновках теоретичного аналізу (К. Познанська, Р. Родхівер, А. Смолькін) та власного практичного досвіду, *специфічними* проявами ейджизму саме в студентській молоді ми визначили його латентний характер, що включає практики уникнення та ігнорування людей похилого віку та виявляється лише у внутрішньоособистісних та міжособистісних взаєминах.

Доведено та обґрунтовано складність і багатоаспектність досліджуваного феномену „*ейджизм студентської молоді*”, визначено сутнісні ознаки цього явища, що структуровано нами за такими показниками: *когнітивний* (недостатність та перекрученість знань щодо процесу власної старості; дефіцит достовірних знань про особливості процесу біологічного старіння та зміни соціального статусу людей цього вікового періоду); *ціннісний* (депреціація ціннісного ставлення стосовно власного здоров'я, старості в майбутньому; знецінення соціального досвіду старшого покоління); *емоційний* (тривога та страх перед майбутньою старістю; роздратування (чи напруга), відраза до людей третього віку; *поведінковий* („дитячість” (інфантильність) та демонстративна епатажність у власній поведінці; ігнорування, уникнення людей похилого віку), що виявляється у внутрішньоособистісних та міжособистісних взаєминах.

Виходячи із зазначеного вище, розроблено такі критерії та показники прояву ейджизму студентської молоді: *когнітивний* (недостатність та перекрученість знань щодо процесу власного старіння, особливостей людей цього вікового періоду в соціумі); *емоційно-вольовий* (депреціація ціннісного ставлення до власного здоров'я, старості в майбутньому; знецінення соціального досвіду старшого покоління); *мотиваційно-ціннісний* (тривога та страх перед майбутньою старістю; роздратування та напруга; відраза стосовно людей похилого віку) та *поведінковий* („дитячість” (інфантильність) та демонстративна епатажність у поведінці; соціальне ігнорування, уникнення людей похилого віку). З урахуванням критеріїв та показників визначено *рівні* прояву ейджизму студентської молоді (високий, середній, низький).

З урахуванням концептуальних положень щодо особливостей соціально-педагогічної корекції (Т. Гніда, Н. Заверико, Р. Овчарова, Т. Окушко, В. Оржеховська, О. Ратинська, Н. Сейко, М. Спіріна, Г. Товканець та ін.) та особливостей соціалізації студентської молоді в інформаційному просторі встановлено, що специфіка соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді виявляється в необхідності активізації соціально-перевиховних можливостей *внутрішнього* (реального та віртуального) і *зовнішнього* (реального та віртуального) складників освітньо-культурного середовища ЗВО, а також самокорекційного потенціалу самих студентів, що сприяє зниженню рівня ейджизму та переорієнтації взаємин з людьми похилого віку в бік паритетності.

На підставі зазначеного вище визначено та схарактеризовано „соціально-педагогічну корекцію ейджизму студентської молоді” як вид соціально-педагогічної діяльності, спрямований на соціальне перевиховання здобувачів вищої освіти 18 – 25 років з латентною формою негативного стереотипу до представників похилого віку через витіснення перекрученої інформації про них, компенсацію недостатності знань щодо процесів старіння, мінімізацію нівелювання цінності третього віку та заміщення нетолерантного ставлення до його представників на паритетне; усунення негативних емоцій, дискримінаційних дій у процесі стимулювання та соціального загартовування набутого паритетного ставлення студентів до геронтологічної групи в умовах нетерпимого до вікової дискримінації внутрішнього та зовнішнього, реального й віртуального освітньо-культурного середовища закладу вищої освіти.

З метою вивчення реального стану ейджизму в студентській молоді здійснено експериментальне дослідження в закладах вищої освіти м. Харкова з використанням стандартизованого та модифікованого діагностичного інструментарію (питальник „Готовність до вікових змін” Н. Глуханюк, Т. Гершкович, „Ціннісний питальник” Ш. Шварца, питальник „Види та компоненти толерантності-інтолерантності” Г. Бардієр, методика „Протокол спостереження” та ін.). З’ясовано, що корекційна діяльність у цих закладах не має системного й комплексного характеру, студенти недостатньо залучені до діяльності з людьми похилого віку, соціально-перевиховний потенціал реального та віртуального освітньо-культурного середовища ЗВО та зовнішнього реального й віртуального з метою соціально-педагогічної корекції ейджизму не використовується повною мірою. У результаті встановлено, що з 2003 студентів, які взяли участь у констатувальному експерименті, високий рівень ейджизму мають 470 студентів, що становить 24,0%, середній рівень – 580 студентів (29,3%), 953 студенти (46,3%) – низький. Отже, загальна кількість 53,3% студентів (з високим та середнім рівнем ейджизму) потребують корекції цього негативного стереотипу.

Отримані результати діагностики підтверджують необхідність здійснення соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО, підвищення її ефективності, збагачення різноманітними сучасними формами, надання їй системного характеру.

У другому розділі – **„Розробка й упровадження системи соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО в умовах інформаційного суспільства”** – теоретично обґрунтовано та розроблено систему соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО в умовах інформаційного суспільства; розкрито загальну логіку соціально-педагогічного дослідження перевірки ефективності розробленої системи та проаналізовано її результати.

З урахуванням концептуальних положень системного підходу в соціально-педагогічній діяльності (О. Безпалько, О. Караман, С. Харченко, Ю. Чернецька та ін.); сутнісних характеристик ейджизму як наукового феномену, зокрема ейджизму студентської молоді та особливостей його прояву

в умовах інформаційного суспільства; теоретичних засад соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді як виду соціально-педагогічної діяльності спроектовано систему соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО та розроблено її компоненти.

Змістовна характеристика системи соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО в умовах інформаційного суспільства та її схематичне зображення представлено на рис 1.

Так, *суб'єкт-об'єктний* компонент представлений: об'єкт – студенти з високим та середнім рівнем ейджизму; суб'єкти – провідний – соціальний педагог; потенційні – представники внутрішнього реального (проректор з виховної роботи, куратори, викладачі, студентське самоврядування, студенти з низьким рівнем ейджизму, працівники бібліотеки та інші співробітники ЗВО) і віртуального (системні адміністратори ЗВО, адміністратори вебсайтів, каналів у месенджерах ЗВО, відповідальні за дистанційне навчання, адміністратори студентських груп, співтовариств у месенджерах, соціальних мережах тощо) середовища; агенти зовнішнього реального (представники соціальних служб, громадських, медичних, правоохоронних організацій та інші) й віртуального (громадські спільноти, організації в соціальних мережах, соціальні блогери, онлайн-наставники) освітньо-культурного середовища ЗВО.

Функційно-цільовий компонент містить мету (підвищення ефективності соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО), функції (виправна, компенсувальна, просвітньо-навчальна, стимулювальна, закріплювальна), принципи (загальнопедагогічні, специфічні).

Середовищний компонент відбиває особливості структури освітньо-культурного середовища ЗВО та відповідну специфіку соціально-педагогічної корекції ейджизму студентів у ньому. *Внутрішнє реальне* середовище ЗВО (організаційно-технологічний, навчально-професійний, соціально-виховний складники) і *внутрішнє віртуальне* (сайти, соціальна мережа ЗВО, сторінки в соціальних мережах, канали в месенджерах, електронні газети закладу тощо) та *зовнішнє реальне освітньо-культурне середовище* (соціальні служби, територіальні центри соціального обслуговування, будинки престарілих, благодійні, культурно-дозвіллеві організації, університети третього віку) і *зовнішнє віртуальне* (громадські спільноти, клуби в соціальних мережах; акаунти популярних волонтерів, соціальних блогерів тощо).

Змістовно-технологічний – репрезентує етапи: підготовку потенційних суб'єктів та координацію з соціальними агентами соціально-педагогічної корекції ейджизму студентів в освітньо-культурному середовищі ЗВО, соціально-педагогічне перевиховання студентів через інтеграцію та координацію зусиль внутрішнього та зовнішнього, реального й віртуального складників освітньо-культурного середовища ЗВО та соціальне загартування паритетного ставлення студентів до людей похилого віку.

Результативний компонент віддзеркалює критерії, показники та рівні ефективності реалізації структурних компонентів та всієї системи загалом.

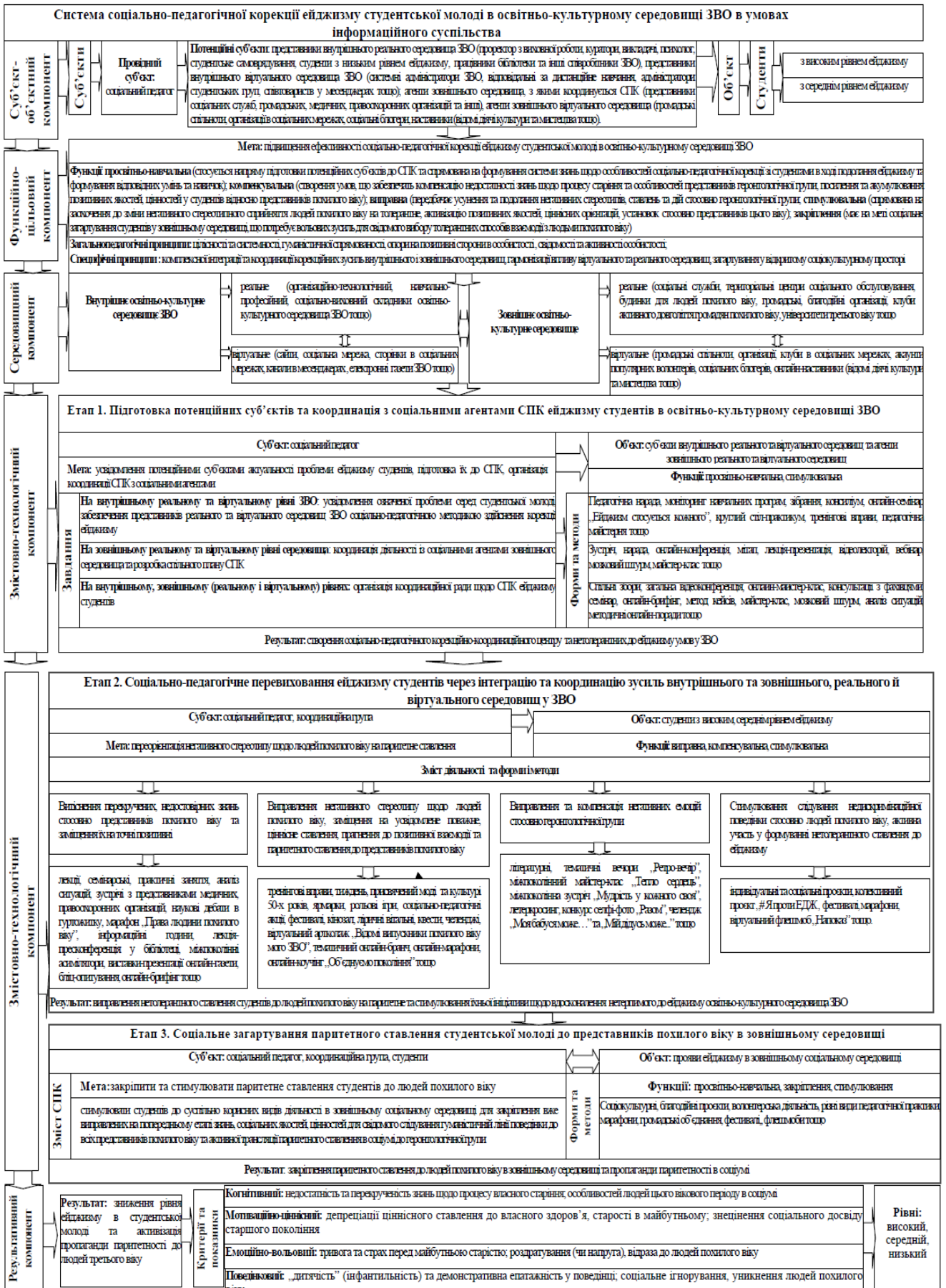

Рис.1. Система соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО в умовах інформаційного суспільства

Упровадження розробленої системи соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО в умовах інформаційного суспільства здійснювалося за трьома етапами.

Реалізація *першого етапу* забезпечила соціально-педагогічну підготовку, спрямовану на узгодження дій представників внутрішнього (реального й віртуального), координацію із зовнішнім (реальним і віртуальним) середовищем шляхом упровадження таких форм і методів: проведення педагогічної наради „Удосконалення освітньо-культурного середовища ЗВО”, семінару-практикуму для викладачів та кураторів з розробки навчально-методичних матеріалів, що розкривають соціально-психологічні особливості розвитку людей похилого віку, засвоєння яких сприяло формуванню антиейджиського ставлення студентів до геронтологічної групи. Зменшення проявів ейджизму студентів у середовищі ЗВО забезпечувалося проведенням відеосемінару „Ейджизм стосується кожного”, круглого столу „Поборемо ейджизм разом”, тренінгової вправи „Стереотипи та упередження”, семінару „Шляхи соціально-педагогічної корекції ейджизму в студентів у кіберпросторі” та ін.

Координації діяльності в зовнішньому реальному та віртуальному середовищі сприяло проведення зустрічей з агентами зовнішнього середовища у формі лекції-презентації „Явище ейджизму та його наслідки”, конференції „Ейджизм у сучасному соціумі”, мітапу „В чому небезпека ейджизму”, вебінару „Ейджизм серед студентів”, круглого столу „Необхідність корекції ейджизму у віртуальному просторі” та ін. Ефективна реалізація цього етапу досягалася завдяки створенню та організації діяльності соціально-педагогічного корекційно-координаційного центру при кафедрі педагогіки та психології (ХДАК), навчально-науковому центрі гуманітарної освіти (УкрДЗУТ).

На другому етапі впровадження системи здійснювалося виправлення ейджизму студентів через інтеграцію та координацію соціально-перевиховних зусиль внутрішнього та зовнішнього, реального та віртуального середовищ ЗВО. Ефективному витісненню перекручених, неправдивих знань студентів щодо власної старості та представників похилого віку й заміщення їх на правдиві сприяло проведення: лекції-пресконференції „Люди третього віку в літературі”, студентських дебатів „Вікова дискримінація в сучасному світі: правда чи ні?”, виставки-презентації „Історія поколінь”, марафону „Права людини похилого віку”, пізнавальної гри „Діалог поколінь”, рольової гри „Інший світ” та ін.

Виправлення негативного стереотипу щодо людей цього віку та заміщення на усвідомлене, поважне, ціннісне ставлення, прагнення до позитивної та паритетної взаємодії досягалося також за допомогою тренінгових вправ „Павутина упереджень”, „Зроби крок назустріч”, „Мости”, „Факти та стереотипи”, онлайн-марафону „Відомі та успішні люди в похилому віці”, віртуального артколажу „Відомі випускники похилого віку мого ЗВО”, тематичного онлайн-бранчу, створення віртуального клубу „Ці люди заслуговують, щоб їх знали” (УкрДЗУТ), онлайн-брифінгу „Мрія не старіє”, соціально-педагогічної акції „Тиждень проти дискримінації” та ін. Компенсації негативних емоцій щодо власної старості та геронтологічної групи сприяло проведення міжпоколінного майстер-класу „Тепло сердець”, міжпоколінної зустрічі „Мудрість у кожного своя”, летеркросингу,

конкурсу селфі-фото „Разом”, челенджу „Моя бабуся може...” та „Мій дідусь може...” та ін. Стимулювання слідування недискримінаційної поведінки щодо людей похилого віку здійснювалося за допомогою колективного проекту „# Я проти ЕЙДЖ”, фестивалю „За майбутнє без ЕЙДЖ”, віртуального флешмобу „Напоказ” та ін.

Третій етап сприяв закріпленню в студентів паритетного ставлення до людей похилого віку та пропаганди толерантності до них в соціокультурному просторі, що відбулося через підтримку соціальних ініціатив студентів: „День людини похилого віку” в територіальному центрі, майстер-клас „Зробимо разом”, благодійна акція „Естафета доброти”, „Частинка доброти” зі збору необхідних речей у будинок людей похилого віку та ін.

Аналіз ефективності впровадження системи соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО здійснено за допомогою спостереження, експертної оцінки та повторної діагностики рівнів прояву ейджизму студентів і засвідчило позитивні зміни. Зведені дані щодо загального рівня ейджизму в студентів в КГ та ЕГ до та після експерименту представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Узагальнені результати діагностики рівня ейджизму студентів ЕГ та КГ до та після експерименту (у %)

На початок експерименту				Після експерименту			
Рівні	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький	Усього
ЕГ	24,0	29,3	46,7	18,2	19,6	62,2	100
КГ	22,9	28,6	48,5	22,6	27,6	49,8	100

Згідно з представленими даними після впровадження розробленої системи рівень прояву ейджизму в ЕГ з високого рівня (24,0%) знизився до 18,2%, з середнього (29,3%) зменшився до 19,6%, а низький з 46,7% збільшився до 62,2%. Підтвердження результатів аналізу здійснювалося за допомогою критерію Стьюдента, який показав вірогідність змін для ЕГ із досить високою ймовірністю ($t_{\alpha} = 4,3$), і, навпаки, для КГ зміни виявилися незначними.

Отже, проведений кількісний та якісний аналіз рівня ейджизму студентської молоді загалом підтверджує результативність упровадженої системи соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО в умовах інформаційного суспільства.

Проведене дослідження дозволило зробити такі **висновки**.

У дисертаційній роботі наведено результати теоретичного узагальнення та практичного вирішення проблеми соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО, що виявляється в розробці та впровадженні системи соціально-педагогічної корекції.

1. На основі аналізу філософської, психологічної, педагогічної, соціально-педагогічної літератури з'ясовано, що проблема ейджизму молоді та його корекції наразі є багатоаспектною і особливо актуальною, що зумовлено невпинним розвитком кіберпростору, який є найпотужнішим та впливовим засобом соціалізації

молодого покоління і сприяє поширенню негативних стереотипів щодо старості й людей похилого віку.

2. Вивчення та систематизація поняттєво-категоріального поля проблеми дослідження (ейджизм, ейджизм молоді, корекція ейджизму молоді та ін.), урахування сутнісних характеристик студентства, його психовікових та соціальних особливостей розвитку в інформаційному суспільстві, специфічних проявів ейджизму саме у студентській молоді дало підстави визначити та схарактеризувати ключові поняття дисертаційної роботи.

Встановлено, що „ейджизм студентської молоді” є латентною формою негативного стереотипу здобувачів вищої освіти 18 – 25 років до представників похилого віку, що виявляється у внутрішньоособистісних та міжособистісних взаєминах та має такі сутнісні ознаки, які структуровано за такими показниками: когнітивний (недостатність та перекоханість знань щодо процесу власної старості; дефіцит достовірних знань про особливості процесу біологічного старіння та зміни соціального статусу людей цього вікового періоду); ціннісний (депреціація ціннісного ставлення стосовно власного здоров'я, старості в майбутньому; знецінення соціального досвіду старшого покоління); емоційний (тривога та страх перед майбутньою старістю; роздратування (чи напруга), відраза до людей третього віку; поведінковий („дитячість” (інфантильність) та демонстративна епатажність у власній поведінці; ігнорування, уникнення людей похилого віку).

Поняття „корекція ейджизму молоді” визначено як діяльність, спрямовану на подолання в людей 15 – 35 років негативного стереотипу щодо геронтологічної групи шляхом: витіснення перекованої інформації про людей поважного віку; компенсації недостатності знань щодо процесів старіння, мінімізації нівелювання цінності третього віку та заміщення нетолерантного ставлення на паритетне до його представників; усунення негативних емоцій, дискримінаційних дій та переорієнтація їх на позитивні, зміцнення толерантності та емпатії в процесі внутрішньоособистісних, міжособистісних та соціальних взаємин.

Доведено, що соціально-педагогічний підхід до корекції ейджизму молоді генералізований і на особистість, і на соціальне середовище та сприяє мінімізації негативних стереотипів щодо геронтологічної групи, формуванню соціально позитивних ціннісних орієнтацій, якостей, просоціальної поведінки, стимулюванню до самокорекції, зміцненню толерантних взаємин двох полярних вікових груп, залучаючи різноманітні соціальні інститути.

3. У сучасному науковому дискурсі „соціально-педагогічну корекцію ейджизму студентської молоді” розглядають як вид соціально-педагогічної діяльності, спрямований на соціальне перевиховання здобувачів вищої освіти 18 – 25 років з латентною формою негативного стереотипу до представників похилого віку через витіснення перекованої інформації про них, компенсацію недостатності знань щодо процесів старіння, мінімізацію нівелювання цінності третього віку та заміщення нетолерантного ставлення до його представників на паритетне; усунення негативних емоцій, дискримінаційних дій у процесі стимулювання та соціального загартовування набутого паритетного ставлення студентів до геронтологічної групи в умовах нетерпимого до вікової дискримінації внутрішнього та зовнішнього, реального й віртуального освітньо-культурного середовища закладу вищої освіти.

Встановлено, що суть соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО полягає в об'єднання соціально-перевиховних зусиль реального внутрішнього освітньо-культурного середовища ЗВО (організаційно-технічного – для створення нетолерантних до ейджизму умов життєдіяльності, навчально-професійного – для забезпечення освітнього процесу, що сприятиме корекції ейджизму, соціально-виховного – для формування паритетного ставлення до людей похилого віку) та віртуального середовища ЗВО (для ціннісного сприйняття геронтологічної групи у віртуальному просторі), а також реального та віртуального зовнішнього (для закріплення паритетного ставлення до геронтологічної групи та позитивної самореалізації студентів у суспільстві), що дає можливість повною мірою охопити значущий соціокультурний простір сучасних студентів та знизити їхній рівень ейджизму.

4. За результатами аналізу реального стану соціально-педагогічної корекції в освітньо-культурному середовищі ЗВО виявлено недостатній рівень обізнаності представників вишів щодо проблеми ейджизму, форм та методів її вирішення в студентському середовищі; відсутність належної уваги до залучення студентів до спільної діяльності з людьми похилого віку, налагодження міжпоколінних взаємозв'язків, а наявний потенціал внутрішнього, зовнішнього та віртуального середовищ не використовується повною мірою. Діагностика рівня прояву ейджизму показала, що з 2003 студентів, які взяли участь в дослідженні, мають високий та середній рівень ейджизму 1050 студентів – 53,3%, що підтвердило необхідність упровадження системи соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО.

5. З урахуванням фундаментальних положень системного підходу, принципів розробки соціально-педагогічних систем, теоретичних засад ейджизму студентської молоді, особливостей діяльності в різних соціальних середовищах, сутності соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО розроблено систему соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді, що характеризуються ієрархічною цілісністю взаємопов'язаних та взаємозалежних компонентів (суб'єкт-об'єктного, функційно-цільового, середовищного, змістовно-технологічного, результативного) соціально-педагогічної діяльності з метою виправлення у здобувачів вищої освіти 18 – 25 років латентної форми негативного стереотипу до представників похилого віку через витіснення перекошеної інформації про людей поважного віку, компенсацію недостатності знань щодо процесів старіння, мінімізацію нівелювання цінності третього віку та заміщення на паритетне ставлення до його представників; усунення негативних емоцій, дискримінаційних дій у ході інтеграції та координації соціально-перевиховних зусиль освітньо-культурного середовища ЗВО (внутрішнього та зовнішнього, реального й віртуального) та соціального загартування у здобувачів вищої освіти набутого паритетного ставлення до представників цього віку.

6. Поетапна реалізація розробленої та обґрунтованої системи соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді засвідчила її ефективність. Доведено, що у внутрішньому реальному освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти подолання ейджизму студентської молоді було досягнуто

завдяки формуванню громадської думки щодо неможливості проявів зверхності, образливих висловлювань, ігнорування, дискримінаційних практик стосовно людей похилого віку в навчальній та соціально-побутовій сферах; в освітньому процесі – компенсації недостатніх знань щодо процесів власного старіння, особливостей людей похилого віку, формуванню ціннісного ставлення до геронтологічної групи, позитивних емоцій у студентів щодо власної старості та представників цього віку, закріпленню просоціальної поведінки. У внутрішньому віртуальному середовищі ЗВО ціннісному ставленню та толерантній лінії поведінки щодо представників похилого віку сприяло насичення віртуального простору тематичними статтями „Віковій дискримінації – ні!”, в електронній газеті закладу, проведення бліц-турніру між студентами в мережі „В країні рівності”.

У зовнішньому реальному середовищі впровадження розробленої системи забезпечувалося проведенням низки заходів: організація зустрічей з фахівцями різних соціальних інституцій, видатними людьми похилого віку, волонтерами; спільних фестивалів, майстер-класів, міжпоколінних зустрічей, квестів, соціально-педагогічних акцій, фотосушок, ярмарків тощо.

Ефективності реалізації системи сприяло здійснення спільно з агентами зовнішнього віртуального середовища цілеспрямованої діяльності з насичення кіберпростору толерантним ставленням до геронтологічної групи, візуалізації позитивних установок відносно процесу старіння, популяризації ціннісних міжпоколінних відносин у ході віртуальних флешмобів, челенджів, тематичних онлайн-брифінгів, зустрічей тощо. Соціальному загартуванню сприяла підтримка координаційними групами соціальних ініціатив студентів через волонтерську, громадянську діяльність. Проведення зазначених заходів базувалося на власній соціальній активності студентів, ініціативності, прагненні до активної участі в удосконаленні соціального життя, що сприяло їхньому свідомому розумінні необхідності будувати міжпоколінні взаємини на засадах рівності, довіри, поваги, гуманізму.

6. За результатами контрольного зрізу встановлено, що рівень ейджизму в студентській молоді в ЕГ з високого знизився на 5,8%, середнього – на 9,7%, а низький зріс на 15,5%. У контрольних групах значних змін не відбулося. Отже, виходячи із зазначеного можна зробити висновок про ефективність розробленої та впровадженої системи соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО в умовах інформаційного суспільства, що підтверджено статистичними даними стосовно зниження рівня ейджизму студентів в експериментальних групах.

Дисертаційна робота не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Подальшої розробки потребують питання дослідження специфіки соціально-педагогічної корекції студентів технічних спеціальностей, а також проведення досліджень порушеної проблеми за гендерною ознакою.

Основні положення дисертації висвітлено в публікаціях:

1. **Печериця Н. М.** Соціально-педагогічна корекція ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти // Трансформація соціальної педагогіки та соціальної роботи в культурі та

інформаційному суспільстві : колект. монографія : (до 90-річчя ХДАК) / за ред. А. О. Рижанової. Харків : ХДАК, 2019. Розд. 5, п. 5.2. С. 143 – 157.

2. **Печериця Н. М.** Причини виникнення та форми прояву девіантної поведінки // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія : зб. ст. Ялта, 2014. Вип. 45, ч. 2. С. 253 – 258.

3. **Печериця Н. М.** Соціально-педагогічна корекція вад міжособистісної взаємодії в студентській молоді: постановка проблеми // Sciences of Europe. Praha, 2017. Vol. 1, № 22. P. 33–37.

4. **Печериця Н. М.** Корекція ейджизму молоді як соціально-педагогічна проблема // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. Старобільськ, 2018. № 1, ч. 1. С. 101–109.

5. **Печериця Н. М.** Ейджизм студентської молоді та соціально-педагогічні напрями його подолання // Зб. наук. пр. Херсон. держ. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Херсон, 2018. Вип. 82, т. 2. С. 216–221. (Index Copernicus International)

6. **Печериця Н. М.** Модель соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти // Інноваційна педагогіка. 2019. Вип. 12, т. 1. С. 127–133. (Index Copernicus International)

7. **Печериця Н. М.** Ефективність запровадження моделі соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти // Інноваційна педагогіка. 2019. Вип. 15, т. 1. С. 129–134. (Index Copernicus International)

8. **Печериця Н. М.** Досвід формування дозвіллевої культури студентської молоді у вищому навчальному закладі // Соціально-педагогічна діяльність у сфері дозвілля: проблеми та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 85-річчю ХДАК, 6 листоп. 2014 р. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2014. С. 155–157.

9. **Печериця Н. М.** Корекція вад міжособистісної взаємодії в студентському середовищі як соціально-педагогічна проблема // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали Всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 22–23 квіт. 2015 р. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2015. С. 44–45.

10. **Печериця Н. М.** Вади міжособистісної взаємодії студентської молоді як соціально-педагогічна проблема // Актуальні питання методики навчання та виховання як важливого чинника підвищення якості освіти професійної підготовки фахівців у вищій школі : матеріали регіон. наук.-практ. конф., 14 трав. 2015 р. Харків, 2015. С. 95–97.

11. **Печериця Н. М.** Особливості соціально-педагогічної корекції ейджизму молоді // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали Всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 26–27 квіт. 2018 р. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2018. С. 51–52.

12. **Печериця Н. М.** Корекція ейджизму: закордонний досвід // Science and Technology of the Present Time : Priority Development Directions of Ukraine and

Poland : International Multidisciplinary Conference, 19–20 October 2018. Wolomin, 2018. Vol. 4. S. 34–37.

13. **Печериця Н. М.** Корекція ейджизму студентської молоді в середовищі закладу вищої освіти // Культурологія та соціальні комунікації : інноваційні стратегії розвитку : тези доп. Міжнар. наук. конф., 22–23 листоп. 2018 р. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2018. С. 128–130.

14. **Печериця Н. М.** Особливості соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в середовищі ЗВО // Психолого-педагогічні та соціальні аспекти вдосконалення якості освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 22 листоп. 2018 р. / Харків. гуманітар.-пед. акад. Харків, 2018. С. 275–278.

15. **Печериця Н. М.** Роль закладу вищої освіти у процесі корекції ейджизму студентів // Трансформація соціальної педагогіки та соціальної роботи в культурі інформаційного суспільства : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 90-річчю ХДАК, 7 лют. 2019 р. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2019. С. 79–81.

16. **Печериця Н. М.** Особливості проявів ейджизму в студентській молоді // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали Всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 18–19 квіт. 2019 р. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2019. С. 55–56.

17. **Печериця Н. М.** Особливості реалізації програми соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти // Priority directions of science development : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 листоп. 2019. С. 328–333.

Печериця Н. М. Соціально-педагогічна корекція ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) зі спеціальності 13.00.05 – „соціальна педагогіка”. – Харківська державна академія культури. Державний заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. – Старобільськ, 2020.

У дисертаційній роботі на підставі аналізу наукової літератури досліджено проблему корекції ейджизму молоді в соціально-педагогічному контексті. Здійснено аналіз ключових понять „ейджизм”, „ейджизм молоді”, „ейджизм студентської молоді”, „соціально-педагогічна корекція ейджизму студентської молоді”. Розкрито сутність та особливості соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі вишу в умовах інформаційного суспільства, проаналізовано її сучасний стан. Теоретично обґрунтовано, впроваджено систему соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти та доведено її ефективність.

Ключові слова: заклади вищої освіти, студентська молодь, ейджизм, ейджизм студентської молоді, соціально-педагогічна корекція, система соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти.

Печерица Н. М. Социально-педагогическая коррекция ейджизма студенческой молодежи в образовательно-культурной среде высшего учебного заведения. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук (доктора философии) по специальности 13.00.05 – „Социальная педагогика”. – Харьковская государственная академия культуры. Государственное учреждение „Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко”. – Старобельск, 2020.

В диссертационной работе исследована проблема социально-педагогической коррекции ейджизма студенческой молодежи в образовательно-культурной среде высшего учебного заведения. Раскрыта сущность понятия „ейджизм молодежи”, „ейджизм студенческой молодежи”, „социально-педагогическая коррекция ейджизма студенческой молодежи”. Охарактеризованы специфические особенности социально-педагогической коррекции ейджизма в образовательно-культурной среде вуза. Теоретически разработана и внедрена система социально-педагогической коррекции ейджизма студенческой молодежи в образовательно-культурной среде ВУЗа. Проанализирована эффективность разработанной системы.

Ключевые слова: высшие учебные заведения, студенческая молодежь, ейджизм, ейджизм студенческой молодежи, социально-педагогическая коррекция, система социально-педагогической коррекции ейджизма студенческой молодежи в образовательно-культурной среде высшего учебного заведения.

N.M. Pecherytsia Socio-pedagogical correction of student youth ageism in the educational and cultural environment of higher educational institutions – Qualifying research paper as manuscript.

Dissertation for the degree of PhD in Pedagogy (doctor of philosophy) in the specialty 13.00.05 "Social pedagogy". — Kharkiv State Academy of Culture. State Institution "Luhansk Taras Shevchenko National University". – Starobilsk, 2020.

Based on the analysis of scientific literature, the dissertation studies the problem of socio-pedagogical correction of student youth ageism in the educational and cultural environment of higher education institutions. It clarifies the essence of the concept of ageism, defines ageism of youth, ageism of student youth, socio-pedagogical correction of student youth ageism. The paper describes the specific features of socio-pedagogical correction of ageism in the educational and cultural environment of higher educational institutions. It gives the definition of the system of socio-pedagogical correction of student youth ageism in the educational and cultural environment of higher education institutions and its theoretical justification according to the selected criteria and indicators of the diagnosed current state. The system of socio-pedagogical correction of student youth ageism in the educational and cultural environment of higher educational institutions was introduced and its effectiveness was analyzed.

Key words: higher educational institution, student youth, ageism, student youth ageism, socio-pedagogical correction, social and pedagogical correction of student youth ageism in educational-cultural environment of higher educational institution